

Sense remordiments

Tota una figura, la d'aquest escriptor francès, Louis-Ferdinand Céline, que ara dos editors s'han decidit finalment a publicar en català. Col·laboracionista durant l'ocupació alemanya, encara que no tant com els seus detractors haurien desitjat, Céline és, més enllà de les seves idees polítiques, un dels més grans escriptors francesos de tots els temps. Les dues novel·les que ara es publiquen en català són sens dubte les obres mestres d'aquest escriptor turmentat, amb cara de pocs amics i amb una mala llet sense la qual no li hauria estat possible retratar la misèria humana dins un món podrit i en descomposició. Però, al costat d'aquesta crueltat, Céline és capaç d'escriure les millors pàgines d'amor.

Louis-Ferdinand Céline, pseudònim de Louis-Ferdinand Desbouches, va néixer el 1894 a Courbevoie, prop de París. Fill d'una família modesta, va haver de treballar des de molt jove i es va haver d'espavilar per a acabar el batxillerat. Allistat voluntari a la guerra de 1914, el van ferir greument i, per això, va ser condecorat amb la Medalla Militar. Al final de la guerra, va viatjar a l'Àfrica i als Estats Units subvencionat per la Societat de les Nacions.

Setze anys més tard, després de la històrica i reproduïda davallada de la borsa de Wall Street, va tornar a França i es va instal·lar a la *banlieue* parisenca per a exercir, finalment, com a metge. L'any 1932, publica *Viatge al fons de la nit*, una novel·la que obté el premi Renaudot, seguida de *Mort a crèdit* (1936) que va confirmar les virtuts de l'anterior.

Col·laboracionista i antisemita, Louis-Ferdinand Céline és, enllà de les seves idees polítiques, un dels escriptors francesos més grans de tots els temps. Ara, finalment, hi ha dos editors que s'han decidit a publicar-lo en català.

Ramon Pigranyes

Louis-Ferdinand Céline en 1937.

A Alemanya, mentrestant, havia començat un procés històric que va culminar amb la segona guerra mundial. Céline, malgrat la seva vena anarquista, s'apunta al carro de l'antisemitisme i escriu pamflets virulents en contra dels jueus, el més conegut i repugnant roman, encara avui, prohibit: *Bagatelle pour une massacre*. Aquesta dèria a favor d'una determinada raça va fer que, en acabar la guerra, Céline s'hagués d'exiliar, primer a Alemanya i, quan les tropes soviètiques van alliberar-la, a Dinamarca. D'aquest període difícil parlen les novel·les *Féerie pour une autre fois* (1952), *D'un château a l'autre* (1957), *Nord* (1960) i *Rigodon* (1969).

Céline no va poder tornar a França fins al juny de 1951, després de diversos processos dels quals va sortir més ben parat que altres col·laboracionistes com, per exemple, Drieu La Rochelle, que es va suïcidar, o Gustave Lacroix (que va passar molts anys a la presó).

Cansat i fastiguejat, Céline va decidir tornar a la medicina i, fins l'any 1961, en què va morir a Meudon, va exercir com a metge de capçalera.

El *Viatge al fons de la nit* va provocar un gran aldarull en els medis literaris francesos de l'època. Céline, amb un llenguatge insòlit, hi narra l'epopeia de Bardamu, un metge de perifèria, tan fracassat com ell i condemnat a tractar, diàriament, amb la misèria humana. Bardamu arrossega grans dosis de mala llet en un periple molt similar al que va viure Céline, que passa per París, Àfrica, Estats Units i, novament, París.

El mèrit d'aquest llibre no solament rau en la capacitat de Céline per a inventar un heroi literari atípic i provocar per a l'època, sinó que ho fa amb una llengua renovada, àgil i alhora agressiva.

La literatura francesa, que s'ofega-va en un idioma extremadament culte, va trobar en Céline l'escriptor capaç —i aquest serà per sempre un dels seus mèrits— de trencar amb la tradició i construir, amb elements del llenguatge popular (argot), una llengua viva i no per això menys literària que la dels seus col·legues. De fet, Céline no feia sinó recollir l'herència d'aquells grans escriptors francesos com Rabelais i

Céline, després de la detenció a Copenhague.

François Villon, per citar-ne els dos exemples més significatius. En conseqüència, Céline també ha deixat una herència que, sense pensar-s'ho dues vegades, els nous escriptors francesos s'han vist forçats (si no eren idiotes) a tenir en compte, bé per imitar-la (des-caradament o subtilment), bé per menysprear-la (pura enveja).

Traduir Céline

Estanislau Vidal-Folch

Jo sóc el traductor del *Viatge al fons de la nit*, és per això que m'han demanat de comentar en què consisteix traduir Céline. Falta poc perquè el llibre se'l trobi a les llibreries, pocs n'han llegit un capítol o l'obra sencera. És nou. Per a mi és tan vell, un llibre de capçalera. Ha passat temps... La millor manera seria començar des d'un bon principi, tota la novel·la: «Va començar sense més ni més. Jo, encara no havia dit res. Ni paraula. Es Arthur Ganate qui em va fer parlar...» I, el final:..., «que no se'n parli més». Uns llargs punts sus-

pensius entre el començament i la fi.

El *Viatge* és una novel·la tancada, circular. Va del silenci inicial al silenci del fons de la nit. Céline el trenca amb un fet arbitrari; la novel·la engegava, amb vacil·lacions. L'autor sap on és dirigeix, però no pot conèixer per endavant com acabarà el viatge, ni les incidències del camí. Li cal temps per posar-se a to, per trobar-ne el fil.

El traductor, igual. Ja pot conèixer la novel·la, o haver llegit sobre ella. Comença la primera línia amb un acte arbitrari. En el primer capítol hi ha

La publicació, quatre anys més tard, de *Mort a crèdit*, va suposar la confirmació de Céline. Si a *Viatge al fons de la nit* narrava els anys d'entre guerres, *Mort a crèdit*, amb un estil encara més elaborat, on la puntuació esdevé infernal, explica la infància i l'adolescència d'un personatge que no és altre que ell mateix.

Amb el contracte que va firmar amb Gallimard, Céline va augmentar el seu èxit i, ràpidament, la crítica va buscar-li predecessors (no en va trobar cap) i deixebles tan brillants com Henry Miller o William Faulkner. En una carta dirigida a l'escriptor i crític suec Ernst Bendz, Céline escriu: «¡Oh! No penso

que Faulkner sigui el meu deixeble, ¡ni de bon tros! No toca el mateix instrument que jo. Tot allò que és americà o anglès o de qualsevol lloc, m'és absolutament indigest i estrany i, fins i tot, desagradable. No hi veig més que desordre, èmfasi, caos, molt soroll inútil, falsos efectismes, febleses desfres-sades de tambor, trons i trompetes, blufs. Res que satisfaci el meu gust, en definitiva, clàssic».

Ni quan les coses van començar a pintar negre per als nazis, Céline no va amagar el seu profund sentiment antisemita i el seu passat col·laboracionista. Va acceptar l'exili, la presó, el menyspreu i l'odi amb dignitat: «Sembla que m'han amnistiàt. ¿De quins

Centre Carles Salvador

CURSOS PER CORRESPONDÈNCIA

1. Llengua i Literatura:

- Curs d'Iniciació.
- Curso de Iniciación (per a castellanoparlants).
- Curs Bàsic.
- Curs Progressiu de Llengua.
- Curs de Professorat.

2. País Valencià:

- Geografia i Història del País Valencià.

Matrícula oberta durant tot l'any, tret del mes d'agost.
Per a més informació, adreceu-vos al **Centre Carles Salvador**, Moratín, 15, 6a. 46002-València

RESTAURANT

el cresol

Avda. de Suècia, 15
Tel. (96) 360 16 99
València

especialitat en arrossos

i cuina tradicional
mediterrània

Direcció:
Emiliano García Doménech.
Xef de cuina:
Tito Albarca Campdevà

una escaramussa. L'autor defensa tant com pot la intraduïbilitat de la seva obra. ¡A veure qui sortirà amb la seva! A mi, m'ho va dir una professora de literatura francesa que no tenia punyetera idea de català: «¿Al català, Céline? ¡Impossible!». Vés a saber. Conèixer els invents, els trucs i les històries de l'autor, ajuda. Perds la por. T'hi atreueixes. Les idees van madurant de mica en mica... Vaig començar, doncs, buscant equivalències, trobant-les, preguntant-ne d'altres. Durant un temps buscava en Céline el seu llenguatge, les seves recurrències i les traduïa, en una primera fase, aproximativament. Parelles de vocables, construccions repetides que apuntaven cap al llenguatge oral. Un llenguatge com el que es parla, fet a base de paraules usuals, paraules de

cada dia. Paraules, sí, però no solament paraules, sinó una manera d'ordenar-les, una sintaxi oral i una cadència del discurs.

Calia buscar, per tant, l'espontaneïtat del llenguatge parlat, buscar la frase que nosaltres diríem en català en la mateixa situació en què és expressada la frase original en francès. Interessant, perquè aquesta recerca que vaig fer sobre el text va ser contemporània al debat, que encara es prolonga, sobre la llengua estàndard.

Amb tot i això, la prosa de Céline destaca, d'altra banda, pel fort contingut i per la forta sonoritat de les paraules; el sabor, la compacitat. Li escau, també, el terme de genuí. Però no para aquí la cosa. Escriure com es parla, això només és un punt de partida, un fonament. Hi afegeix crea-

cions, deformacions i desplaçaments de sentit, el llenguatge de Céline és un llenguatge elaborat: així són els mots celineans; amb fru-frús fonètics, amb col·lisions lèxiques, ple de fragmentacions sintàctiques. Pertanyen al món de l'espontaneïtat, però no són plans, sinó acolorits. Són genuïns, i tanmateix no són pagesos.

És aquesta petita música, d'un estilista que pretengué jazzar la llengua francesa, el que cal copsar i traslladar al català en traduir Céline; per a la qual cosa cal construir un model de llengua molt precís —salvant les notes falses—, a mesura que es treballa la novel·la, i després, vetllar frase a frase, establint una continuïtat que s'ha de mantenir sense desfasaments de registres: l'estil celineà; ni acadèmia, ni banalitat. □

Céline i la seua dona, Lucette Almazor, a Klarskovgaard, en 1950.

crims, Déu meu? En fi, cal agafar el que et donen. Hauré de tornar a França. ¡Oh! No de seguida. La histèria odiosa encara hi regna i s'escampa amb grans divagacions. A més, aviat hi haurà eleccions. I a més a més, sense mitjans i sense casa. Després de deu anys de malson, d'exili, de malaltia, i, de presó, haurem d'arrossegar els nostres parracs. ¡Déu sap per on! En fi, de qualsevol manera, ens n'hem d'alegrar». O bé: «¡Oh! És bonica aquesta amnistia. Però els odis segueixen... expectants... i el nostre cansament no ens permet altres esgotadors, imbècils combats».

Els editors catalans, que fins ara havien passat olímpicament de Louis-Ferdinand Céline a canvi d'oferir-nos l'obra completa de succedanis imprementables, s'han decidit, finalment, a traduir i publicar les dues obres cabdals d'aquest autor francès. *Viatge al fons de la nit* serà publicat pròximament per Editorial Leteradura, traducció d'Estanislau Vidal-Folch i Balanzó. D'altra banda, Edicions 62, en la col·lecció les Millors Obres de la Literatura Universal del Segle XX, acaba de publicar *Mort a crèdit* en traducció de Joan Casas.

Per acabar, val la pena recordar les paraules de Roger Ikor: «El lloc dels escriptors maleïts, per definició, és l'infern. Quan invertim la situació i els posem al paradís, el món vacil·la. Céline és un escriptor maleït, un immens escriptor maleït. Així, doncs, maleïm-lo. Encara que només sigui per tenir un dia la satisfacció de treure'l de l'infern per fer-li justícia, sense remordiments». □